

יד
מהר"ע

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
משפטים
שבת ה'תשע"ד ב'שכ"ה
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

פירוש מאמר הגמרא "לפיכך נקראו ראשונים סופרים", ומה המעלה בספירת האותיות והתיבות והפסוקים שבתורה.
יוסף מדת יסוד, ומדת שבת. (רזא דשבתא, סוד השבת).
מדוע אנחנו נוהגים להעמיד קטן לעליית ששי.
השלמה בעניין ט"ל מלאכות בשבת כנגד מי, וביאור שאלת רב יוסף לגבי הפסוק "ויבא הביתה לעשות מלאכתו", האם גם הוא בפלל.
מדוע מברך 'רביעי' שבפרשת משפטים, מתחיל בפסוק "כי יפתה איש בתולה", לפי נוסח תימן. מדוע פסוק זה בראש הדרף, והבנת חלוקת המברכים עפ"י קדמונינו.
"קו ההגנה" כנגד גזירת גיוס בחורי הישיבות לצבא.
סגולה לביטול מחשבות.
הרעה הטמונה ברדיו ועיתונים "חרדיים", וכן ביציאה לבתי מלון והארכת שהם כביכול באוירה חרדית.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק
טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741
דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:
קול הלשון – 03-6171031
מספר השיעור במערכת קול הלשון – 367
מספר השיעור בדיסקים – 241

השיעור מוקדש לע"נ
מרת לולוה רצאבי בת רבי שלום ע"ה,
תנצב"ה.
ע"י בנה ידידנו הרב מנשה רצאבי נר"ו.

השיעור מוקדש לע"נ מרת לוליה רצאבי בת רבי שלום ע"ה, תנצב"ה. ע"י בנה ידידנו הרב מנשה רצאבי נר"ו.

העיקר מה שאנו רוצים לדבר, הוא על עומק מאמר זה, לפיכך נקראו ראשונים, סופרים. שהיו סופרים כל האותיות שבתורה. שהיו אומרים, וא"ו ד"גחון", חציין של-אותיות של-

ס"ת. כתוב בפרשת שמיני, כל הולך על גחון וכל הולך על ארבע עד פל מרבה רגלים וגו' ויקרא י"א, מ"ב, במלה גחון, יש וא"ו רבתי, אבל נראה לכאן שהגמ' לא התייחסה לכך, אלא כתבה רק זא"ו דגחון. אולי הדבר קשור, אולי זהו ההמשך של-כך, אבל הגמ' לא אמרה זאת בהדיא. אלא רק, שהאות וא"ו, זהו חצי האותיות. "דרש דרש", חציין של-תיבות. כתוב בפרשת שמיני, ואת שיעיר החטאת דרש דרש משה והנה שרף וקצף על אלעזר ועל איתמר וגו' ויקרא י', ט"ז. ובפרשת תזריע כתוב, והתגלח ואת הנתק לא יגלח וגו' ויקרא י"ג, ל"ג,

זהו חציין של-פסוקים. יכרסמנה חזיר מלצר וגו' [תהלים פ', י"ד], עיין דיער, חציין של-תהלים, הכוונה היא באותיות. דהיינו, חצי האותיות בספר תהלים, זה באות עא"ן של-מלה יער'. והוא רחום יכפר עון ולא ישחית וגו' [תהלים ע"ח, ל"ח], חציו דפסוקים.

עוד אומרת הגמרא שם אחרי כן, בעי רב יוסף, וא"ו ד"גחון", מהאיי גיסא או מהאיי גיסא? אתה אומר לי, שהחצי הוא, באות וא"ו של מלה גחון. אבל יש את צד ימין, ויש את צד שמאל. א"כ, לאיפה שייכת האות וא"ו? האם בה זה נגמר החצי הראשון, או בה מתחיל החלק השני? א"ל, נתי ס"ת ואימנינהו. לא כתוב מי אמר ליה. כנראה חסרה לנו בגמ', את המלה 'אביי'. כנראה זה אביי, כי בהמשך כתוב אביי. אולי הכוונה אמרו ליה, בלשון רבים. דהיינו, אמרו לו אחרים. אבל נראה יותר כי חסר מלה, אביי. אמר ליה אביי, נביא לכאן ס"ת ונמנה. מי לא אמר רבה בר בר חנה, לא זזו משם, עד שהביאו ספר תורה ומנאום? מה השאלה? נספור בס"ת אחד אחד, ונראה האם זה כאן או כאן. א"ל, אינהו בקיאי בחסירות ויתרות, אנן לא בקיאינן. ענה לו רב יוסף כי בדורות

פירוש מאמר הגמרא "לפיכך נקראו ראשונים סופרים", ומה המעלה בספירת האותיות והתיבות והפסוקים שבתורה.

הגמרא במסכת קידושין [דף ל ע"א] אומרת, לפיכך נקראו ראשונים, סופרים. שהיו סופרים כל האותיות שבתורה. שהיו אומרים, וא"ו ד"גחון" ויקרא י"א, מ"ב, חציין של-אותיות של-ס"ת. "דרש דרש" ויקרא י', ט"ז, חציין של-תיבות. "והתגלח" ויקרא י"ג, ל"ג, של-פסוקים. "יכרסמנה חזיר מיער" [תהלים פ', י"ד], עיין דיער, חציין של-תהלים. "והוא רחום יכפר עון" [תהלים ע"ח, ל"ח], חציו דפסוקים.

נקדים, כי הדבר קשור לפרשת השבוע שקראנו, פרשת משפטים. מי ששם לב, הפסוק אלהים לא תקלל [שמות כ"ב, כ"ז], נכתב בצידו כי זהו חצי ספר שמות. מי שיראה בסוף התאג, או בחומשין, ובעוד הרבה מקומות כתוב כך, חצי ספר בראשית, זעל חרבך תחיה. חצי ספר ואלה שמות, אלהים לא תקלל. חצי ספר ויקרא, זהנוגע בבשר הזב. חצי ספר במדבר סיני, והיה האיש אשר אבחר בו. חצי ספר ואלה הדברים, זעשית על פי הדבר אשר יגידו לך.

הגמרא שם אומרת כך, לפיכך נקראו ראשונים, סופרים. לכאורה, המלה 'לפיכך', צריכה להיות קשורה למה שכתוב מקודם. אבל רש"י אומר, מילתא באפי נפשה היא. דהיינו, הדבר אינו קשור למה שכתוב מקודם. אמנם ישנם מפרשים וע"י פירוש הר"י פינטו בעין יעקב, ובספר המקנה, שרצו לקשר זאת עם העניין שכתוב בגמ' לפני כן, "ושננתם לבניך", אל תקרי וישננתם אלא ושלשתם. לעולם ישלש אדם שנותיו, שליש במקרא, שליש במשנה, שליש בתלמוד, אולם לא ניכנס לכך.

שערי יצחק – השיעור השבועי

מי יכול לקבוע, שאנחנו צודקים? או שהם צודקים? לכן, ברצוני לדעת, מאיזה צד זה.

אנו צריכים להבין, את עומק דברי הגמרא הזאת. לכאורה, הדברים נראים פשוטים, אבל מי שמתבונן, יראה כי ישנם כאן דברים נסתרים.

ראשית, מה שהגמ' אומרת, 'נקראו הראשונים סופרים, שהיו סופרים כל אותיות שבתורה'. זאת הגדלות שלהם? שהם ספרו את כל האותיות שבתורה? הרי כל מי שרק יודע לעשות חשבון, יכול לספור זאת. הרי זהו חשבון, אחד ועוד אחד. וכי זאת המדרגה שלהם?!

הגמרא במס' חולין [דף צ"ה ע"ב] אומרת, כולוהו שני דרב הוה, כתב ליה רבי יוחנן, 'לקדם רבינו שבבבל'. כי נח נפשיה, הוה כתב לשמואל, 'לקדם חברינו שבבבל'. אמר, לא ידע לי מידי דרביה אנא? כתב שדר ליה עיבורא דשיתין שני. אמר, השתא חושבנא בעלמא ידע. כתב שדר ליה תליסר גמלי ספקי טריפתא. אמר, אית לי רב בבבל, איזיל אחזייה. א"ל לינוקא, פסוק לי פסוקך. אמר ליה, ושמואל מת [שמואל א כ"ח, ג']. אמר, ש"מ נח נפשיה דשמואל. דהיינו, כאשר היה רב חי, רבי יוחנן היה שולח שאלות אליו לבבל, והיה כותב לו, 'לקדם - לכבוד - לפני - רבינו שבבבל'. אחרי שרב נפטר, הוא היה כותב איגרות לשמואל, והיה כותב 'לקדם', דהיינו לכבוד, או לפני, 'חברינו שבבבל'. חשב שמואל, מה? הוא לא מחשיב אותי רבינו? כנראה הוא אינו יודע מי אני. למאי נפ"מ? כי אז, הוא לא יתייחס למה שאני אומר. אני אגיד כך, והוא יגיד אחרת, ובסוף הוא יחליט מה שהוא רוצה. כי הוא חושב שאנחנו חברים, באותה מדרגה. [ביארנו בהרחבה בנפ"מ פ' בהעלותך על פסוק והאיש משה ענן מאד דף רמ"ב רמ"ו. יב"ן]. לכן הוא רצה להראות לו, כי הוא יודע יותר טוב ממנו. גדול בתורה בהרבה ממנו.

הראשונים, ידעו בדיוק מה חסר ומה יתר. לא היו להם ספקות, או חילוקי דעות. הסופרים היו מומחים, והם לא טעו, כיון שהם היו בקיאים. אבל אנחנו, איננו בקיאים, ויכול להיות שתהיה לנו טעות. אחרי כל המאמץ, בסופו של דבר, לא נוכל להחליט, האם זה שייך לצד ימין או לצד שמאל. אנחנו צריך לדעת זאת, לאמיתו של דבר. אם ישנה הוכחה, או אם אפשר להביא ראיה מאיזה מקום, מה היה בדורות הראשונים. אבל כעת, אם אנחנו נמנה זאת היום, לא נוכל להגיע מכך למסקנות.

ממשיכה הגמרא ואומרת, בעי רב יוסף, זיהתגלח, מהאיי גיסא או מהאיי גיסא? ישנו עוד פסוק, שאמרנו כי הוא חצי התורה בפסוקים. א"כ מאיזה צד זה, מצד ימין או מצד שמאל? א"ל אביי, פסוקי מיהא ליתו לימנויה. אמרת לי, שאין אנו בקיאים בחסרות ויתירות, אבל וכי גם בפסוקים, אין אנו יודעים איפה זה סוף פסוק? הרי על כך אין מחלוקת? ענה לו רב יוסף, בפסוקי נמי לא בקיאינן. דכי אתא רב אחא בר אדא אמר, במערבא פסקי ליה להאיי קרא, לתלתא פסוקי, וי"אמר י"י א"ל-מ"שה הנה אנכי בא אליך בע"ב הענן בע"ב ישמע העם בדברי עמך וגם-בה יאמינו לעולם ויגד מ"שה את-דברי העם א"ל-י"י [שמות י"ט, טז]. אנחנו בבבל, קוראים את הפסוק הזה, כפסוק אחד. כפי שגם אנחנו וכן בכל תפוצות ישראל קוראים היום, וכפי שכתוב בכל הספרים. במלה 'הענן', יש טעם סגולתא, ואמרנו [בשיעור מוצש"ק שמות ה'תשע"ד] כי הסגולתא, זהו טעם מפסיק, אחרי האתנחא. ואצלם במערבא, דהיינו בא"י, היה פה סוף-פסוק. אח"כ, במלה 'לעולם', יש טעם אתנחא, ואצלם זה היה סוף-פסוק נוסף. ואח"כ, ויגד משה את דברי העם אל י"י, זהו סוף פסוק השלישי. את הפסוק הזה, שהוא פסוק ארוך, עשו אותו שלשה פסוקים. ויכול להיות, שהיו עוד פסוקים כאלה, לא רק פסוק זה. ממילא, אינני יכול להחליט, האם המלה 'זיהתגלח' שייכת לצד זה, או לצד השני.

מה עשה? שלח לו עיבור של־ששים שנה. אמר רבי יוחנן, טוב, זה 'חושבנא בעלמא'. בסדר, בחשבון הוא מבין יותר טוב ממני, אבל זה עדיין לא ראייה. למרות שעיבור, זהו בודאי דבר הקשור לידיעה, כיצד לעבר את השנים. אבל בסה"כ, צריך פה הבנה בחשבון, וחשבון זה לא גדלות. אבל לאחר ששלח לו 'תליסר גמלי ספיקי טריפתא', שלוש עשרה גמלים נושאים ספיקות, שאלות קשות בענייני טריפות. אמר רבי יוחנן, אה, 'יש לי רב בבבל'. אם כן, אני הולך להקביל את פניו. אבל כשיצא לדרך, הוא מצא תינוק, ואמר לו, פסוק לי פסוק. איזה פסוק למדת היום אצל המרי? בתלמוד-תורה? אמר לו את הפסוק, 'ושמואל מת'. אמר, שמע מינה, זה סימן לי מן השמים שנפטר שמואל, והוא חוזר לביתו.

אס"כ, ה"ה בנ"ד. מה הגדלות פה, של־ספירה וחשבונות?

דבר שני. רב יוסף בעי, האם וא"ו דגחון, הוא מהאיי גיסא או מהאיי גיסא. למאי נפק"מ? וכי ישנה נפ"מ לדינא בעניין זה? מה יוצא מכך?

יתירה מכך, למה הוא עושה זאת, כשתי בעיות? הרי יש לו בעיא עם הוא"ו דגחון, ויש לו גם בעיא עם המלה 'זהתגלח'? הרי זאת אותה הבעיא? לא מסתבר אחרת. שהרי אם נאמר, כי הכיוון הוא למנות את הצד הימני, א"כ גם 'זהתגלח' יהיה אותו הדבר, וימנו זאת בצד הימני. א"כ היית צריך להגיד את שתי הבעיות, בבת אחת. מדוע הן שתי בעיות נפרדות?

כמו־כן קשה, למה הוא לא שאל, על 'דרש דרש'. למה לא שאלת, האם זה מהאיי גיסא או מהאיי גיסא? אולי זה לא כ"כ קשה, כי יכול להיות שהוא הבין, דמסתברא שהמלים 'דרש דרש', כיון שהן שתי מלים כפולות, אמנם ישנו הבדל, כי זה בחולם וזה בפתח, אבל זאת כמעט אותה המלה, א"כ מסתברא ש'דרש' אחד הוא מצד ימין, וה'דרש' השני הוא מצד שמאל. ורק על השאר, היה לו ספק.

ואולי בעצם, עד שרב יוסף אומר לנו, האם זה מהאיי גיסא או מהאיי גיסא, נשאל ונאמר, כי אולי זה בכלל האמצע? הרי תלוי כמה הוא המספר. אם המספר זוגי, אזי אתה צודק, צריך לשאול, האם מהאיי גיסא או מהאיי גיסא. אבל אם המספר אינו זוגי, א"כ יוצא שאין לך שאלה. כי הוא"ו דגחון, זהו האמצע. א"כ למה אתה מסתפק, האם זה ימינה או שמאלה, אולי הוא בעצמו המרכז?

בעניין זה, אנו צריכים להבין משל ומליצה, דברי חכמים וחידותם. מהו העניין כאן?

התוספות במקום, מעירים על רש"י המסביר כך, נקראו ראשונים סופרים, כדכתיב וּמְשַׁפְּחוֹת סֹפְרִים יֹשְׁבֵי יַעֲבֹץ [דברי הימים א' ב', נ"ה]. שם בדברי הימים, כתובים שמותיהם, תַּרְעָתִים שְׁמַעְתִּים שׁוֹכְתִים הָמָּה הַקִּינִים הַבָּאִים מִחַמַּת אָבִי בֵּית רַכָּב. אומרים התוס', נקראו סופרים. פי' בקונטרס, כדכתיב ומשפחות סופרים יושבי יעבץ. ובירושלמי [שקלים פ"ה] מפרש, שעשו כל התורה כולה מספרות. כגון, אבות מלאכות ארבעים חסר אחת [שבת דף עג.], וארבעה אבות נזיקין [ב"ק דף ב.], וכיוצא בהם. לפי דברי התוס', מדוע הם נקראו בשם 'סופרים'? כיון שהם עשו את כל התורה מספרים. כגון, הם ספרו, כי אבות מלאכות בשבת, ארבעים חסר אחת. וכן, ארבעה אבות נזיקין. והירושלמי מביא עוד הרבה דוגמאות, כגון 'חמשה לא יתרומו' [תרומות פ"א משנה א'], וכן 'חמשה דברים חייבים בחלה' [חלה פ"א משנה א'], וכן חמש עשרה נשים פוטרות צרותיהן וכו' [יבמות פ"א משנה א']. אינני יודע אם הביאו זאת רק בתורת דוגמאות, או שמא הם הביאו את הדברים הללו בדוקא. בכל אופן, הם רשמו שם כמה וכמה דברים כאלו.

אנו צריכים להבין, את דברי התוספות. לכאורה משמע, כי התוס' מקשים את הקושיא על רש"י. איך אתה רש"י מסביר, כי הם נקראו 'סופרים', כפי שכתוב בספר דברי הימים,

שערי יצחק – השיעור השבועי

למשל רבינו הרמב"ם, הוא רגיל לכתוב בחיבורו מספרים. כגון, כאשר הוא כותב את סדר התקיעות בר"ה, הוא כותב וה' שופר פ"ג הל"ג כך, נמצא סדר התקיעות כך הוא. מברך ותוקע תקיעה, ואחריה שלשה שברים, ואחריה תרועה, ואחריה תקיעה, וכו'. ובסוף ההלכה הוא כותב, נמצא מניין התקיעות, שלושים. למה? הרי בגמ' לא כתוב את המספר שלושים? וכן בהרבה מקומות, רגיל הרמב"ם תמיד לכתוב מספרים. כגון, חמשה דברים מעכבין את התפילה וכו' [פ"ד מהל' תפילה הל"א], שמונה דברים צריך המתפלל להיזהר בהן ולעשותן, ואם היה דחוק או נאנס או שעבר ולא עשה אותן, אין מעכבין וכו' [פ"ה מהל' תפילה הל"א]. והרמב"ם מסביר בתשובותיו, כי הוא כתב את המספרים, מפני שהוא חשש, שמא הסופר ישמיט משהו. א"כ, ע"י שישנו מספר, יידעו כי ישנה טעות בספר. ישנה תועלת מכך, לכאן או לכאן, וכו'.

וכן מצינו במס' שבת, הגמ' דנה [דף צ"ו ע"ב] לגבי ארבעים מלאכות חסר אחת, ושואלת הגמ', מנינא למה לי? מתרצת הגמ', א"ר יוחנן, שאם עשאן כולן בהעלם אחד, חייב על כל אחת ואחת. והכי הרבה, אפשר להתחייב בשבת, שלושים ותשע חטאות. א"כ, המספר מלמד אותנו דברים. וכן בגמ' מס' כריתות [דף ב ע"א], שלשים ושש כריתות בתורה. וכן בעוד הרבה מקומות.

נחזור לעניינינו, מדוע התוס' שואלים את השאלה, על רש"י?

בספר עין יעקב, ישנו פירוש של הרי"ף, זהו רבי יאשיה פינטו, שהיה רב מוסמך אשר חי בארם צובא, והוא בא לתרץ את השאלה הזאת. ואם הוא בא לענות על השאלה, כנראה הוא הבין כי אכן התוס' מקשים על רש"י. הוא כותב כך, ובתוס', נקראו סופרים, פרש"י כדכתיב [ד"ה א' ב'] ומשפחות סופרים יושבי יעבין. ובירושלמי מפרש, שעשו כל התורה מספרות,

משפחות סופרים יושבי יעבין? הנה אני מביא לך, שכתוב בירושלמי, אמר ר' אבהו, כתיב (דברי הימים א', ב') ממשפחת סופרים יושבי יעבין. מה ת"ל סופרים? אלא שעשו את התורה ספורות ספורות. דהיינו, 'סופרים' זה לא ע"ש שהיו סופרים את כל האותיות שבתורה, אלא שהם היו עושים את כל התורה כולה מספרות.

אך אם זאת היא השאלה, א"כ למה זאת קושיא על רש"י? הרי זאת קושיא על הגמ'? יותר נכון, זאת אינה קושיא, אלא הערה. הבבלי אומר כך, והירושלמי אומר אחרת. וזה מצוי מאד. אבל ממה שהתוס' מקדימים את דברי רש"י, ולאחר מכן מביאים את דברי הירושלמי, משמע כי הם רוצים לומר, שהירושלמי מפרש שלא כפי שפירש רש"י. אבל לכאורה, זה לא שהירושלמי אינו כמו רש"י, אלא שהתלמוד ירושלמי אינו כמו התלמוד בבלי. דהיינו, הגמ' בבלי אומרת, שהם נקראו סופרים, על שם שהיו סופרים כל אותיות שבתורה. ואילו הירושלמי אומר, לא, הם נקראו סופרים, על שם שעשו את כל התורה מספרות.

כך לשון התוס' בשם הירושלמי, 'מספרות', עם וא"ו ותי"ו. אבל בירושלמי שלנו כתוב, 'שעשו כל התורה כולה ספורות ספורות', או ישנה גירסא אחרת, ספירות ספירות. לא משנה. העיקר שזהו מספרים.

דהיינו, זאת חכמה גדולה, להגיד מספר, של איזה דברים שחייבים בחלה. וכדומה. כי כאשר יש לך מספר, אתה יודע שזהו המספר, לא יותר ולא פחות. לא לחנם עשו מספר, כי אם תוסיף, הרי כתוב רק חמשה. מדוייק מהמספר הזה, שאינך יכול להוסיף. כמו כן, ע"י שישנו מספר, קל לאדם לזכור זאת. ראשית, יש בכך נפק"מ לדינא, שלא תוכל להוסיף. דבר שני, המספר גם טוב לזכרון, כי אם הוא זוכר רק ארבעה דברים, וצריך להיות חמשה, א"כ הדבר מעורר ומזכיר לו שצריך להיות עוד דבר החמישי.

כגון אבות מלאכות ארבעים חסר אחת, ודי' אבות נזיקין. ואפשר לומר, שפרש"י ז"ל לא פליג על הירושלמי, דהא והא איתניהו ושייכי ביה. מה השאלה? אכן רש"י סובר כך, וישנו עוד טעם נוסף. רש"י אומר לך טעם אחד, והירושלמי אומר עוד טעם, והדבר אינו סותר. יכול להיות, שישנה עוד סיבה. א"כ זאת אינה קושיא. כך הוא עונה בפשטות, שאין סתירה, אני כאן מחלוקת, כי יכולים להיות אפילו עשרה הסברים, למה הם נקראו סופרים.

אבל הוא ממשיך ואומר, אמנם נראה, שהם נקראו סופרים, על מספר המשנה מ' מלאכות, די' אבות נזיקין וכו', תו ליכא למדרש שהיו סופרים מבני יעבץ, לפי שבימי יעבץ עדיין לא נעשו מספרות הללו, שבימי רבי נשנית המשנה ונעשו המספרות אבות מלאכות מ' חסר אחת די' אבות נזיקין, ובאותו זמן לא נקראו סופרים אלא על מספר אותיות התורה. דהיינו, הדבר לא נראה לו. כך הוא אומר, בתורת חידוש מעצמו. כי אם אתה אומר שהם נקראו סופרים, ע"ש המספר של ארבעים אבות מלאכות וכו', א"כ הדבר אינו מתאים ל'משפחות יעבץ'. שהרי יעבץ היה בזמן הנביאים, שבט יהודה, בזמן כלב, א"כ המדובר בדורות קדמוניקדמונים של נביאים. וכי אז היה 'ארבעים מלאכות חסר אחת'? הרי זה היה רק בזמן המשנה, שנכתבה הרבה דורות אחרי כן? לכן חייבים לומר, כי הם נקראו סופרים, לפי שהיו סופרים את האותיות שבתורה.

לפי דעתו, לא שייך לבוא ולפרש, כי מה שנקראו 'סופרים בימי יעבץ', זהו על שם 'ארבעים מלאכות חסר אחת', או 'ארבעה אבות נזיקין'. אמנם אתה יכול להגיד, כי המלה 'סופרים', מתפרשת בכמה אופנים. אבל בודאי שבימי יעבץ, הם לא נקראו סופרים ע"ש שעשו מספרים, אלא ע"ש שהיו סופרים את האותיות שבתורה. אלו הם דבריו.

אולם, במחילת כבוד תורתו הרמה, כנראה שהוא לא ראה את הירושלמי בפנים. שהרי בירושלמי, הדבר כתוב במפורש, כך הירושלמי מסביר את הפסוק. דהיינו, הירושלמי מביא את הפסוק הזה, אמר ר' אבהו, כתיב (דברי הימים א', ב') ומשפחות סופרים יושבי יעבץ. מה ת"ל סופרים? אלא שעשו את התורה ספורות ספורות, חמשה לא יתרומו תרומה, ה' דברים חייבין בחלה, חמש עשרה נשים פוטרות צרותיהן, שלשים ושש כריתות בתורה, שלשה עשר דבר נאמרו בנבלת העוף הטהור, די' אבות נזיקין, אבות מלאכות ארבעים חסר אחת. א"כ אדרבה, הירושלמי בעצמו מסביר את הפסוק כך. עוד יש להקשות על דבריו, אבל אקצר.

אחרי יגיעה ועיון, זכיתי בס"ד להבין את הפשט האמיתי, למה התכוונו התוס'. ומי שיעמיק יראה, כי אכן אין ספק, שלכך הם התכוונו. דהיינו, התוס' לא באו להגיד את הירושלמי, כנגד הבבלי. ואכן, אם לא היו דברי רש"י, הכל היה בסדר. קושיית התוס', היא רק על רש"י. כי הם סוברים, שישנם שני סוגי 'סופרים'. יש את הסופרים שבספר דברי הימים, 'משפחות סופרים יושבי יעבץ'. ויש את הסופרים, מה שהגמ' בקידושין מדברת, 'נקראו הראשונים סופרים', ואלו הם סופרים אחרים.

והראיה לכך, כי שם בדברי הימים, מדובר על משפחות מסוימות, משפחות סופרים יושבי יעבץ וכו', ועליהם מדבר הירושלמי. אבל הגמ' בבלי, מדברת על ה'ראשונים' שנקראו סופרים. לא מדברים על משפחות מסוימות, אלא על הראשונים. כל הראשונים, נקראו סופרים. ואנחנו רואים זאת בהרבה מקומות, שכך קוראים לדורות הראשונים. כגון, חביבין דברי סופרים, יותר מיינה של תורה [עייין מס' ע"ז דף לה ע"א]. וכן, דבר פלוני, מדברי סופרים, וכדומה. מי הם הסופרים הללו? זהו משהו כללי, ולא משפחות מסוימות.

שערי יצחק – השיעור השבועי

השאלה. השאלה הזאת, נשארה בגמי בלי תשובה.

ועוד שאלה, הם ספרו בתורה, שלשה מקומות. וא"ו ד"גחון", "דרש דרש", ו"והתגלח". ובספר תהלים, הם ספרו שנים. מדוע הם לא אמרו גם לגבי ספר תהלים, היכן הוא חצי התיבות?

בנוסף קשה, מדוע לא ספרו, גם את שאר הספרים, כגון ספר יהושע, וספר שמואל, וספר משלי, למה אותם הם לא ספרו? מדוע הם לא גילו לנו כיצד הדבר בספרים האחרים?

יתירה מכך, הרי ישנו עוד חצי, שאנחנו יודעים, אולם בגמי הדבר לא מוזכר. וזהו הפסוק 'זישחט' ויקרא ח', כ"ג, שזה חצי התורה בדפים. זאת סייעתא דשמיא, שזכינו למצוא זאת. כיון שכנראה ישנה טעות במסכת סופרים, שם כתוב כי 'זישחט' זהו חצי התורה בפסוקים. וכולם לא מבינים, הרי הגמי אומרת, שזהו הפסוק 'והתגלח', וישנו מרחק ביניהם. לא ניכנס לתוך הפלפול הזה ועייין שע"ה י"ד ח"ב סימן קס"ה סעיף כ"ג. עד שזכיתי ומצאתי בתיקון סופרים קדמון מתימן, כי בפסוק 'זישחט', כתוב שם במפורש בגליון, חצי התורה בדפים. א"כ, מיד ספרתי את מניין הדפים.

הערה מהקהל: כתוב בתורה שלשה פעמים 'זישחט'.

תשובת מרן שליט"א: אכן, ישנן שלש 'זישחט', וזאת בעצם הוכחה נוספת לדברינו. הרי כתוב במסכת סופרים, 'זישחט', חצי התורה בפסוקים. אבל ישנן שלוש 'זישחט', א"כ מדוע במס' סופרים לא כתוב על איזה 'זישחט' מדובר? תגיד עוד מלה, כגון 'זישחט משה', ע"מ שאני אדע, על איזה 'זישחט' אתה מדבר? אבל, 'זישחט' בראש הדר, ישנו רק אחד. ומאחר והיתה ידועה להם מסורת כתיבת ספר התורה, כפי המסורת אצלנו, המקובלת איש מפי איש עד משרע"ה ע"ה, מה נכתב בכל דף, וכיצד נכתב. א"כ, כאשר אתה אומר, 'זישחט,

א"כ, התוס' שואלים יפה, מדברי הירושלמי. כי הירושלמי מביא את הפסוק של דברי הימים, וזאת הוא מסביר, למה כתוב 'משפחות סופרים יושבי יעבץ', מדוע קראו להם סופרים? במה הם היו 'סופרים'? וכי הם העתיקו ספרים? הרי זהו אינו שבח מיוחד עד כדי כך, לכנותם ולשבחם בכך? גם מלמדי תשב"ר נקראים בגמי סופרים. אלא, שהם עשו את כל התורה מספרות. ממילא, אומרים התוס', יוצא שזה אינו כפי שפירש רש"י. רש"י הביא את הפסוק 'משפחות סופרים יושבי יעבץ', על דברי הבבלי. באים תוס' ואומרים, זה לא נכון, כי הפסוק מדבר על הסופרים של דברי הימים. אבל הגמי בבלי שמדברת על 'סופרים', זה אינו מדובר עליהם, אלא על סופרים אחרים. בדה"י מדובר באופן פרטי, על משפחת מסויימות, ואילו הבבלי מדבר באופן כללי, על כל הראשונים, גדולי ישראל, שהם נקראים סופרים.

לכן העמידו התוס' את הקושיא, על דברי רש"י, ולא על הבבלי. כי הבבלי מצויין, הבבלי מדבר על סופרים אחרים, והירושלמי מדבר על סופרים אחרים. אבל רש"י, שהביא את הפסוק של דברי הימים, וקושר זאת עם 'משפחות סופרים', הדבר אינו מסתדר עם הירושלמי. הפלא ופלא.

חושבני כי ההסבר מאיר עיניים, והוא גם מתאים עם משמעות המלים, לפיכך נקראו הראשונים סופרים. לא מדברים על אנשים מסויימים, אלא על הראשונים, על כלל הראשונים. והאמת מעידה על עצמה.

יוסף מדת יסוד, ומדת שבת. (רזא דשבתא, סוד השבת).

שאלנו מקודם, וכי זהו התואר והכבוד של ראשונים? בכך שהם ספרו את האותיות?

ועוד קשה, מה בעי רב יוסף? למה הוא עשה מכך עניין, האם זה מהאיי גיסא, או מהאיי גיסא? ובפרט שבסוף, הם לא פשטו את

חצי התורה בדפים, אין זישחט' אחר שהוא בראש הדף. ממילא, כבר ידוע על איזה זישחט' מדובר. ואם בס"ת ישנם רכ"ז דפים, וסימניך רפו דְבָרָיו מְשֻׁמָּן [תהלים נ"ה, כ"ב]. ממילא ישנם 113 דפים מצד ימין, ו-113 דפים מצד שמאל, וזהו ודף מס' 114, הוא האמצע. ועיין בהרחבה בשיעור בעניין כתיבת ס"ת, בעיר רחובות, י"א שבט ה'תשע"א. והמשך העניין בשיעור מוצש"ק יתרו ה'תשע"א. א"כ לכאורה, מה עם החצי הזה? 'חצי התורה בדפים?' אמנם הדבר לא מוזכר בגמ', אבל בכל אופן, הוא מוזכר במסכת סופרים.

לפי דברינו יוצא, כי בעצם יש לנו ביחד, ששה חצאים. ואם כן, כעת אנחנו כבר מבינים זאת. חושבני, כי עלינו להבין, שהדבר אינו לחנם.

דהיינו, אם נתחיל עם וא"ו דגחון, הסברנו כי מדת יוסף הצדיק, היא האות וא"ו, אשר כידוע, היא רומזת לברית מילה. המדה הששית, היא מדת יסוד, וזהו יסוד יוסף הצדיק. דיברנו על כך כבר בהרחבה, ואין צורך לחזור על הדברים, רק להזכיר בראשי פרקים. ברוך ה', אני רואה כי זוכרים אפילו דברים שנאמרו לפני כמה שנים. א"כ, המדה הששית, היא מדת יסוד, וזהו יוסף הצדיק. לכן, לא לחנם כתוב בגמרא, 'בעי רב יוסף'. כנראה היה בו ניצוץ מיוסף הצדיק. ובהמשך בעז"ה נראה בל"נ, כי גם הבעיא רב יוסף, לגבי הפסוק זיבא הביתה לעשות מלאכתו, כי בעצם הוא שואל על יוסף הצדיק, וזהו מה שטמון ברמז עניין זה, כפי שכל הסוגיא רומזת רמזים. כי בפשטות, מי שלומד את הגמ', אינו מבין אותה. ישנן הרבה תמיהות. מי שלומד את הפשט הפשוט, לא יגיע למסקנות ברורות. הדבר הוא ברור. רק לאחר כל ההקדמות האלה, אפשר להבין את הגמ'. א"כ, הוא"ו דגחון, רומז ליוסף הצדיק. ואמרנו גם, כי הוא"ו של גחון, היא זא"ו רבתי. וממילא, הדבר כבר מובן. כי הוא"ו, רומזת למדת יסוד, מדת יוסף הצדיק.

לא לחנם אני מדבר על כך כעת, בימי השובבי"ם, כי חשוב שדברים אלו יהיו מול עינינו. ובפרט שאמרנו, כי יוסף, זהו סוד השבת, 'רְזָא דְשַׁבְּתָא'. השבת זה יום הששי ויום השביעי, הם מתחברים ביחד, וקשורים האחד עם השני. אולי בל"נ נסביר זאת בהמשך.

בכל אופן, כעת תראו זאת, לפי הסדר. עכשיו גם מובן, מדוע לא דיברו גם על הספרים האחרים, כיון שבסה"כ יש לנו כאן ששה חצאים. יש לנו את ו' דגחון, דרש דרש, ויתגלח, וישחט. סה"כ ארבע. ובספר תהלים, יש לנו עוד שנים. השאר, אינו קשור לסודות הללו. ישנם עוד חצאים, אבל אנחנו מדברים על דברים שהם יסודות התורה. דהיינו, מה שנקראו הראשונים סופרים, זה אינו מפני שהם ספרו סתם, אלא הם באו להתעמק, מהו יסוד היסודות ועמוד החכמות של התורה? היכן מרכז התורה? על מה התורה עומדת? על מה נשען כל כובד התורה? וכו', אתם צריכים להבין לבד את ההמשך. כגון, מה יסוד היסודות של יהודי, וכו'. הקדושה והצניעות. ובעצם, הכל דבר אחד. כל הדברים שהם מזכירים, כל הדברים הללו, קשורים ליוסף הצדיק. הראשון הוא, וא"ו דגחון, וכפי שאמרנו זהו דבר ברור, המדבר עליו באופן ישיר.

הדבר השני, 'דרש דרש'. דהיינו, כיצד יוסף הצדיק, הצליח לעמוד בנסיון כ"כ גדול וקשה? אף אחד, לא עמד בנסיון כזה. הזכרנו כבר את מאמר חז"ל, כי אפילו אברהם אבינו ע"ה, לא היה בדרגא זו. מרוב שתורתנו הקדושה היא תורת אמת, חז"ל לא נושאים פנים, אפילו לגדולי ישראל. והם אומרים, כי אפי" אברהם אבינו, לא היה במדרגה של יוסף הצדיק, אשר עמד בנסיונות אלו. יוסף הצדיק, אין דומה לו. לא לחנם מדת יסוד נקבעה עליו. ואין צורך לומר, כי גם שאר השבטים לא היו כמו יוסף.

שערי יצחק – השיעור השבועי

הדבר השלישי, 'זהתגלח'. כל אחד מבין, כי הדבר קשור ליוסף הצדיק, שנאמר עליו וַיִּגְלַח וַיַּחֲלֵף שְׂמֹלְתּוֹ וַיָּבֵא אֶל פְּרֻעָה וּבְרָאשִׁית מֵאָ, י"ד. הדבר רומז ישירות, על יוסף הצדיק. למרות שפסוק זה כתוב לאחר שהוא כבר יצא מבית האסורים, אבל זהו בעצם הרמז של גילוח. כתוב בספרים הקדושים, כי לא טוב שהאדם ילך עם שיער מגודל, כי הדבר מעורר דינים על האדם. גם לגבי אשה כתוב כך, שהשיער שלה מעורר דינים, לכן מכסים אותו. אם השיער מגולה, רחמנא ליצלן. לכן כתוב, שלא יצא מהמטפחת אפילו מעט מהשיער, ואפילו בתוך הבית, כי ח"ו הדבר מראה כי מדת הדין מתגלה. אמנם צריך להיות דינים, א"א לעולם בלי דינים, אבל צריך שהם יהיו מכוסים. אבל איש שמגדל שיער, צריך להסיר אותו. אותו הדבר לגבי הצפרניים, צריך לבערם.

גם לגבי הפסוק בפרשת כי תצא, וַיִּגְלַחְהָ אֶת רֵאשֶׁהָ וְעִשְׂתָּהּ אֶת צִפְרָנֶיהָ [דברים כ"א, י"ב], מסבירים בספרים הקדושים, כי הכוונה היא, חוץ מן העניין של שיער בעצמו, הרי שצריך לגלח גם את הראש. פירושו, כי בראש של אדם, ישנן כל מיני דעות ואמונות. ובפרט שהיא גויה, הבאה כעת להתגייר. לכן, יגלחה את ראשה, דהיינו שתוציא לה מהראש את כל הדעות והאמונות שלה. זאת צפרניה היינו, את כל המותרות. ועי"ז היא תיכנס לחסות תחת כנפי השכינה. אם כן, זהו הרמז של 'זהתגלח'.

הדבר הרביעי, 'וישחט', חצי התורה בדפים. המלה 'וישחט', היא בטעם שלשלת, כמו המלה 'זימאן'. והפירוש הוא, כפי שחז"ל אומרים במס' סנהדרין [דף מג ע"ב], כל הזובח את יצרו ומתודה עליו, מעלה עליו הכתוב כאילו כיבדו להקב"ה בשני עולמים. העולם הזה, והעולם הבא. דכתיב [תהלים נ, כ"ג] זָבַח תִּזְדָּה וַיִּכְבְּדֶנּוּ. א"כ, זהו 'וישחט'. דהיינו, זכה יוסף הצדיק, לשחוט ולזבוח את יצר הרע.

הרי מדוע הקב"ה שלח את יוסף למצרים? הרי אם המטרה היא רק שיתגלגלו יעקב ובניו למצרים, בכדי שאבותינו ירדו למצרים, א"כ תשלח את ראובן או את שמעון? למה אתה שולח דוקא את יוסף? אלא התשובה היא, כי אף אחד לא יכול לעמוד בניסיון, רק יוסף הצדיק. אם כן, זאת המדרגה שלו.

וכיצד הוא הצליח לעשות זאת? ע"י 'דרש דרש'. דהיינו, מה הדבר שמציל מהיצר הרע? זאת התורה הקדושה. א"כ ראשית, יוסף הצדיק למד תורה מאביו. הרי כתוב, פִּי בֶן זְקֵנִים הוּא לוֹ [בראשית ל"ז, ג'], מתרגמין בר חכים הוא ליה. 'זקן' היינו, זה שקנה חכמה. יוסף הצדיק, למד תורה מיעקב אביו. כל מה שיעקב למד אצל שם ועבר, הוא מסר ליוסף. כמו כן, יוסף למד תורה גם אצל יצחק אביו. בן זקונים, למד תורה משני זקנים. כל זה בילדותו. וכשירד יוסף למצרים, הוא היה משנן כל הזמן את תלמודו. חז"ל אומרים, כי פוטיפר היה רואה אותו כל הזמן מלחש ויוצא מלחש ונכנס. מה פירושו? ישנם כמה פירושים, אבל אחד הפירושים הוא, כי כל הזמן הוא היה משנן דברי תורה. כל הזמן ראשו היה בלימוד תורה.

זהו 'דרש דרש', כלומר שעסק בתורה כל הזמן. גם את הפסוק וַיָּבֵא הַבֵּיתָה לַעֲשׂוֹת מְלֶאכְתּוֹ [בראשית ל"ט, י"א], פירשו הרבה מפרשים, כי הכוונה היא, שמלאכתו היתה לעסוק בתורה. כך כתוב בילקוט שמעוני [בפרשת וישב] בשם רבי אליעזר, ומה מלאכה היתה לו? שונה וקורא מה שאביו לימדו. ובזוהר הקדוש [פר' וישב דף ק"צ ע"ב] כתוב, ויבא הביתה לעשות מלאכתו, בגין לאשתדלא באורייתא ולמעבד פיקודי דאורייתא, דאיהו מלאכתו דבר נש בהאיי עלמא. זאת היתה המלאכה שלו. וכן כתוב בספר אור האפילה, לרבינו נתנאל בן ישעיה, מלאכתו, זו משנתו שהיה דורש בה. אם כן, זהו 'דרש דרש'. דבר זה מסביר לנו, כיצד אפשר לעמוד בקשיים ובנסיונות. תורתו "אומנותו".

הדבר החמישי, המתקשר עם יוסף הצדיק, זהו הפסוק 'כרסמנה חזיר מי'ר'. בפסוק זה, האות עא"ן היא תלויה. דהיינו, אינה נכתבת בשורה הישרה, אלא עולה קצת מעל האותיות. זהו 'כרסמנה חזיר מי'ר', מי זה האות עא"ן? אלו שבעים אומות. מי השולט על כל שבעים אומות? מי בראשם? זהו עשיו, עמלק. ובזכות מה אנחנו נגאלים לעתיד לבוא? חז"ל אומרים בילקוט בספר ישעיה, בזכות יוסף הצדיק. הרי כתוב בספר דניאל [י"ב, א'], וּבַעַת הַהִיא יַעֲמֵד מִיִּכְאֵל הַשָּׂר הַגָּדוֹל, הָעֹמֵד עַל בְּנֵי עַמּוּד, וְהִיתָה עֵת צָרָה אֲשֶׁר לֹא נִהְיֶתָה מִהְיוֹת גּוֹי עַד הָעֵת הַהִיא, וּבַעַת הַהִיא יִמְלֹט עַמּוּד, כָּל הַנִּמְצָא כְּתוּב בְּסֵפֶר. מה הפירוש 'יעמוד מיכאל השר הגדול'? יעמוד היינו ישתתק.

כלומר, תגיע עת צרה, שאפילו מיכאל, שהוא שר ישראל, כבר אינו מסוגל לדבר. מרוב העוונות והקטרוגים שיש על עם ישראל, הוא משתתק, וכבר אין לו תשובה מה לענות. זוהי עת צרה אשר לא היתה ולא נהיתה. אבל זבעת ההיא, דוקא בזמן הצרות והקשיים הגדולים ביותר, 'ימלט עמד, כל הנמצא כתוב בספר'. בזכות מי? אומרים חז"ל, בזכות יוסף הצדיק, אשר עמד ולא שמע לקול אדונתו. מה הפירוש 'כל הנמצא כתוב בספר'? מפרש בספר יבקש רצון, 'כל', זהו יוסף הצדיק. המלה 'כל', בכל מקום שאתה פוגש את המלה 'כל', זהו רמז ליוסף הצדיק. כבר עמדנו על כך, ש'זכלכל' זהו יוסף. המלה 'כל', רומזת עליו. אם כן, בזכות מה אנחנו ניצל לעתיד לבוא מן ה'חזיר מיער'? מכל השבעים אומות? מאלה שהעא"ן העומדת למעלה מרמזת עליהם? מי יפיל את העא"ן הזאת ויורידה? זהו יוסף הצדיק.

הערה מהקהל: אפשר גם שזהו רמז בפסוק בן פֶּרֶת יוֹסֵף בֶּן פֶּרֶת "עֲלֵי עֵינַי" ובראשית מ"ט, כ"ב. תשובת מרן שליט"א: יפה, אכן אפשר לקשר גם את זאת.

ולאחר מכן יהיה הדבר הששי, והוא רחום יְכַפֵּר עוֹן וְלֹא יִשְׁחִית וְגו' ותהלים ע"ח, ל'חח, חציו דפסוקי ספר תהלים. דהיינו, והוא – הקב"ה – יגאל את ישראל מכל צרותם. כמ"ש והוא יִפְדֶּה אֶת יִשְׂרָאֵל מִכָּל עֲוֹנוֹתָיו ותהלים ק"ל, ח"ז. לפי זה יוצא, כי כל ששת הדברים הללו, מתקשרים ליוסף הצדיק.

אם כן, בעי רב יוסף, וא"ו דגחון, מהאיי גיסא או מהאיי גיסא? ואח"כ ישנה בעיא נוספת נפרדת, בלי קשר, וא"ו ד'והתגלח' מהאיי גיסא או מהאיי גיסא? אבל לגבי דרש דרש, הוא לא שאל אם מהאיי גיסא או מהאיי גיסא, כפי שאמרנו מקודם, כי כיון שהן שתי מלים דומות, מסתברא שהאחד בהאיי גיסא, והשני בהאיי גיסא.

בעת תראו דבר, הפלא ופלא. בספר שערי אורה, להר"ר יוסף גיקטיליא, הוא מסביר [בשער שני דף י"ח ע"ב] כי ישנם שלשה יסודות. ישנו יסוד, שהוא באמצע. וישנו יסוד, שהוא מלמעלה. וישנו יסוד, שהוא מלמטה. תראו שהדברים משתווים ומתאימים, ממש שְׁפָלָם מִתְּאִימוֹת וְשִׁפְלָה אֵין בָּהֶם [שה"ש ד', ב']. כותב ספר שערי אורה כך, מה שאנו צריכים לעורר עליו הוא, שאין כל היסודות שוים. כי יש יסוד שהוא למעלה, ובניינו למטה. זהו דבר שישנו רק בדברים הרוחניים, ולא בדברים הגשמיים. כי בדברים הגשמיים, לא יכול להיות שהיסוד מלמעלה, אלא תמיד היסוד צריך להיות מלמטה. כגון בניין, אינך יכול לעשות את היסוד של-בניין מלמעלה. אבל דבר זה, הוא רק בעולם שלנו. אולם בעולמות העליונים, הדבר הפוך, היסודות הם מלמעלה. כמו שבספרים, ממשילים זאת לאילן הפוך, שהשרשים מלמעלה, והענפים כלפי מטה. א"כ הוא אומר, שישנם שלשה יסודות. ישנו יסוד, שהוא מלמעלה, ובניינו מלמטה. ויש יסוד, שהוא באמצע בניינו. ממש הפלא ופלא. ישנו יסוד, שהוא באמצע. ויש יסוד שהוא למטה,

שערי יצחק – השיעור השבועי

שאלה מהקהל: כל החצאים מתאימים לפי ספרי תורה התימנים?
תשובת מרן שליט"א: ישנם דברים שמתאימים, וישנם דברים שאינם מתאימים. אבל בכדי להסביר זאת, צריך שיעור נוסף.

ממילא מובן, למה אלו שתי בעיות, שבעי רב יוסף. גם וא"ו דגחון, וגם והתגלח. כיון שהדבר אינו קשור האחד לשני. וכפי שאמרנו, דרוש דרש, זאת שאלה נפרדת. דהיינו, אני רוצה לדעת, על מה עומדים היסודות שלתורה? האם על הפסוק הזה, או על הפסוק האחר? כעת אנחנו מבינים, מה הפירוש 'סופרים', מה הם ספרו כאן? כלומר, הם חיפשו להבין, את הצפונות והנסתרות שלתורה, כיצד הדבר עומד? אבל כמובן, שאנחנו נמצאים רק בהתחלה, זהו רק טפה מן הים. אבל רק בכדי להבין, שבעצם זהו מה שהם חיפשו בכל העניין הזה.

לגבי השאלה, מדוע הבעיא בגמרא היתה רק על התורה ועל ספר תהלים? מה עם שאר הספרים? בס"ד ביארנו, כי כאן נמצא הרמז על יוסף הצדיק. ובנוסף ביארנו, כי התורה וספר תהלים, הם אותו הדבר. כמו שישנם חמשה חומשי תורה, כך ישנם חמשה ספרי תהלים.

אבל יתירה מכך, כפי שאמרנו בעבר, דוד המלך ממשיך את חמשת חומשי תורה. הרי במה תורתנו הקדושה מסתיימת? מה אמר משרע"ה כדבר האחרון? אֲשֶׁר־יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹדִי, עִם נוֹשֵׁעַ בִּי"י, מִגֵּן עֲזָרָה וְאֲשֶׁר חָרַב גְּאוֹתָי, וַיִּפְחֹשׁוּ אֵיבֵיךָ לִי, וְאֶתָּה עַל בְּמוֹתֵימוֹ תִּדְרֹךְ [דברים ל"ג, כ"ט]. זהו הפסוק האחרון, שאמר משרע"ה. לאחר מכן כתוב, וַיַּעַל מֹשֶׁה וְגו' [שם ל"ד, א'], שם כבר המדובר על פטירת משה רבינו, אלו דברים שמספרים על פטירתו. כמו שאחז"ל, שמונה פסוקים אחרונים שבתורה, הקב"ה אומר ומשה כותב בדמע [בבא בתרא דף טו ע"א]. אבל הדבר האחרון שאמר משרע"ה הוא הפסוק 'אשריך ישראל וגו'. ודוד המלך פותח את ספר תהלים בפסוק,

ובניינו למעלה. וסימניך, עולם עליון, עולם תיכון, עולם תחתון. וסימן בתוך סימן, עליון עליון, תיכון תיכון, תחתון תחתון.

והסוד, חול"ם שור"ק חיר"ק. גם זה דבר הפלא ופלא. לדעת את סוד הנקודות, שישנם בס"ת. ישנם שלש נקודות. אחת למעלה, אחת באמצע, ואחת למטה. אלו הם שלשת היסודות. החולם, זהו היסוד עליון, מעל הבניין, והוא מחזיק את הבניין שמתחתיו. ויש דבר באמצע, זהו השורק. ויש את החירק, שהוא מלמטה.

והוא ממשיך ואומר, וכבר רמזו רז"ל, בא וראה, שלא כמדת הקב"ה, מדת בשר ודם. מדת בשר ודם, הוא למטה ומשאו למעלה. אבל הקב"ה אינו כן, אלא הוא למעלה, ומשאו למטה הימנו, שנאמר [ישעיה נ"ז] כה אמר רם ונשא וגו'. ולפי עניין זה, יש לך להתבונן, כי מדת א"ל ח"י הנקרא יסוד, הוא למעלה. ואדנ"י הנקרא בנינו, הוא למטה הימנו. וזהו הסוד המופלא, בהיות אדנ"י משתוקק ונכסף להתעלות בעילוי א"ל ח"י, ומתאוה לעלות אליו תמיד. דהיינו, המלכות רוצה לעלות למעלה. למרות שהיסוד הוא מעליה, אבל היא עולה עד אליו.

ואל תתמה. זה נראה לך מוזר? תשמע, שהרי יש דוגמא, בעולם הזה. הלא תראה, האבן השואבת מושכת אליה, והיא למעלה, ומה שהיא נושאת למטה ממנה. זהו המגנט, אשר הוא למעלה, והוא תופס את מה שמלמטה. כיצד הוא הרים זאת? הברזל משתוקק ונכסף להידבק למגנט גם אם מעליו. וזה נראה כאילו שיש למגנט כוח, לקחת ולתפוס דברים, למרות שבעצם הוא מעליהם. א"כ ישנו דבר כזה, אפילו בעולם שלנו. זה רק בכדי לשבר את האוזן. ק"ו שבדברים העליונים הדבר כן. וגם יסוד האש ויסוד הרוח ויסוד המים, שלשתם עדים נאמנים על אלו הדברים.

אֲשֶׁרִי הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא הָלַךְ בְּעֵצַת רְשָׁעִים וְגו' וְתִהְיֶה אֵלַי, אִלּוּ אֲשֶׁרִי, מִמְשִׁיךְ אֶת אֲשֶׁרִיךָ. דהיינו, דוד המלך, בא להשלים את התורה. זהו הדבר השני.

הדבר השלישי, רס"ג אומר, שכאשר אתה קורא בספר תהלים, אל תחשוב שאתה קורא את מה שדוד המלך אמר והתפלל. אלא פירושו שלדבר, כי את הדברים האלו, שם הקב"ה בפי נביאו. כשאתה קורא את הפסוק אֲשֶׁרִי מִשְׁפִּיל אֶל דָּל וְתִהְיֶה מֵא, ב'ו, אל תחשוב כי דוד המלך אמר זאת, אלא שהקב"ה אומר כך. גם אם דוד המלך מדבר ומספר על עצמו, תתרגם זאת, כי זהו מה שהקב"ה רוצה, ושזאת היא המצוה. ועיין עיני יצחק על שע"ה יו"ד, הל' מעונן ומנחש סי' קמ"ח ס"ק מ"ח ד"ה ומה"טוב]. א"כ בעצם יוצא, שחמשת חומשי תורה, וחמשת ספרי תהלים, הם מקבילים ומשלמים האחד את השני.

מדוע אנחנו נוהגים להעמיד קטן לעלית ששי. כותב מהרי"ץ זיע"א בעץ חיים [דף קל"ח ע"א], נהגו להעמיד קטן לששי. למה הנהיגו אבותינו ורבנותינו חכמי תימן, להעמיד קטן לששי? הרי זהו דבר, שאין לו מקור בפוסקים, או במקובלים, או במדרשים. איפה כתוב, להעמיד קטן לששי? אומר מהרי"ץ, והוא עפ"י הזוה"ק פרשת שלח לך [דף קס"ד ע"ב], מאן דסליק לס"ת למקרי, אצטריך צדיק. וצדיק איקרי, מאן איקרי צדיק מכולהו שתיתאה דסליק מאינן שבעה. רבי שמעון לא היה סליק כל יומי, אלא שתיתאה עי"ש. הוא אחד מתיקוני הברית. כך הוא מביא בשם ספר חמדת ימים. א"כ אומר מהרי"ץ, ועל כן נהגו בקטן, דאיהו צדיק, דמוחזק שלא ראה קרי, דאיהו רומז ליוסף הצדיק.

דהיינו, חכמי תימן התקינו, עפ"י דברי הזוהר הק', שהעלייה הששית, היא העלייה החשובה ביותר מכל העליות. הרי שבעת המברכים, הם

כנגד שבע מדות העליונות. והששי, זהו יסוד, דהיינו צדיק. מהרי"ץ מביא, כי בעלייה זו צריך 'צדיק מכולהו'. כלומר, צריך שיהיה מישוהו שהוא יותר מכל המברכים. כל העליות, הם כנגד אברהם ויצחק ויעקב ומשה ואהרן ודוד, דוד הוא השביעי, וְדוֹד הוּא הַקָּטָן [שמואל א' י"ז, י"ד]. אבל יוסף הצדיק, הוא העלייה הששית.

לגבי מה שמהרי"ץ כותב, רבי שמעון לא היה סליק כל יומי, אלא שתיתאה, בעניי הדבר קצת תמוה, אינני מבין כ"כ מדוע הוא כתב כן, כי המעיין בספר הזוהר הק' יראה, כי לא מדובר על רבי שמעון, אלא על רבי כרוספדאי, מאן דסליק לס"ת למקרי אורייתא, אצטריך צדיק. וצדיק איקרי, מאן איקרי צדיק מכלהו. שתיתאה דסליק מאינן שבעה. וע"ז א"ר שמעון, ודאי, דאיהו לא סליק כל יומי, אלא שתיתאה לאינן דסלקין. אינני יודע. אולי מהרי"ץ הבין, כי המלה 'איהו', חוזרת על רבי שמעון, כביכול הזוהר אומר זאת עליו. אבל לפי המלים שם נראה, כי הדבר חוזר על רבי כרוספדאי. וכל המפרשים שראיתי, מסבירים כך, שזה קאי על רבי כרוספדאי. דהיינו, אמרו לרבי שמעון את המאמר הזה בשם רבי כרוספדאי, והוא אמר, אכן, בודאי, הוא צודק. ואז הוא מוסיף ואומר, שאיהו, כלומר רבי כרוספדאי, שאמר את המאמר הזה, 'מאן דסליק לס"ת וכו', כך גם הוא בעצמו נהג. אבל לא שזהו רבי שמעון בעצמו. הדבר צריך עיון, מדוע מהרי"ץ ייחד זאת כלפי רבי שמעון. [אשמח אם מישהו ימציא לנו תירוץ על כך]. בכל אופן, זאת מעלת העלייה הששית, ולכן אבותינו תיקנו זאת.

הבאתי מקודם את ספר שערי אורה, האומר כי מדת יסוד, זה נקרא 'אל חי'.

אם תשימו לב, מהרי"ץ זיע"א, נקרא בשם יחיא. שם אביו, יוסף. ושם סבו, צאלח, דהיינו צדיק. על הפסוק נַח אִישׁ צְדִיק [בראשית ו', ט"ז], אומר רס"ג בתפסיר, רגלא צאלחא. כוונתי כי הדבר רמוז בשמו, ובשם אביו, ובשם סבו. וכבר

שערי יצחק – השיעור השבועי

אותו הדבר. אבל בכל זאת, מהרי"ץ צודק. כי למרות שזכריה זהו חיים, וכפי שכבר בעל משכיל דורש אמר בפרשתנו את הנימוק הזה, אבל זכריה זה אינו יחיא.

דהיינו, זה אינו התרגום של מלה. השם יחיא, הוא 'על ידו'. יש לו עוד שם. זה לא ששמו הוא יחיא זכריה, אלא שהשמות יחיא וזכריה הולכים ביחד. הרי ישנם עוד דברים, כגון 'יסוד', וכן 'אל חי'. וכי אתה יכול להגיד, כי אם קוראים לאדם בשם יחיא, אפשר לקרוא לו בשם 'יסוד'? בודאי שלא. יסוד, זה יסוד. זאת מלה אחרת. אמנם הדבר מתקשר ביחד, אבל אין פירושו שזהו שמו.

מהרי"ץ הבין את הדברים לאשורם, לעמקם ולאמיתתם, בצורה מדוייקת, כיון שאפשר להתבלבל ברגע הראשון. נראה כי כך היו שרצו לתרץ שאלה זאת, אבל מהרי"ץ כתב בצורה החלטית, שהדבר הבל וכזב, ושזאת שגיאה. לכן הוא קרא לספריו בשם 'עץ חיים' וכו'. שמו יחיא, והוא קרא לעצמו בשם חיים. ולאמיתו של דבר, יחיא, זאת אינה מלה רק בלשון ערבית, אלא גם בלשון הקודש. דהיינו, יחיה. כפי שכתוב, **אִם בְּהִמָּה אִם אִישׁ לֹא יִחְיֶה** [שמות י"ט, י"ג]. יחיא היינו, שהוא יחיה. **לֹא יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחֵי** [שמות ל"ג, כ'] התפסיר וְיִחְיֶה. זאת כמעט מלה משותפת. לכן ישנם שכתבו זאת באות ה"א, דהיינו יחיה. אבל בכל אופן, רצית רק לומר, כי השמות הללו מחוברים ביחד. וכפי שגם אמרנו, השם יוסף, זהו 'רזא דשבתא', א"כ גם דבר זה מתחבר ומתקשר.

דרך אגב, לחזק את העניין שדיברנו בעניין שמירת שבת "כהלכתו" וכו', שמעתי מידידנו הרה"ג אלעד יוחנן שליט"א מהעיר צפת, חידוש נוסף לגבי הסיפור שסיפרנו [בשיעור מוצש"ק בשלח ה'תשע"ד] בעניין האברך שרכש מערכת מצברים לשימוש בחשמל כשר בשבת קודש. סיפרנו כי אותו אברך, הוציא על המצבר 10,800 ש"ח, ובאותו השבוע זכה וקיבל פרס

הבאתי בס"ד בספר נפלאות מתורתך [הפטרט מטות] על סבו, שהוא נולד מהול. יש שם סיפור שלם על לידתו, ואיך בדרך נס הוא חי, בתקופת גלות מוזע, שאמו נפטרה, וכו'. בכל אופן, כאשר באו לחזור מהגלות, ראו אותו שנולד מהול. אמרו, בודאי מובטח שהוא יהיה מורה הוראות בישראל, ושיהיה צדיק. לכן הספר שלו נקרא בשם 'פרי צדיק'. גם מהרי"ץ קרא לספרו בשם 'עץ חיים', על שם שנאמר **פְּרֵי צְדִיק עֵץ חַיִּים** [משלי י"א, ל"ז]. קשור ביחד. וכן השו"ת שלו קרא בשם פעולת צדיק, **פְּעֻלַת צְדִיק לְחַיִּים** [משלי י"ט, ט"ז]. שם המשפחה, צאלח, זהו צדיק. הם היו צדיקים. ושם אביו, יוסף, ע"ש יוסף הצדיק. ושמו יחיא, זהו "אל חי". כי מדת יסוד, נקראת בשם חיים, כפי שאמרנו.

לא אכנס כעת לשאלה, זה עניין נוסף, מה שבד"כ מקובל אצלנו התימנים, שהשם יחיא, זהו זכריה בלשה"ק. כך פשוט ומקובל אצל כולם. השם חיים, זהו שם אחר. יכול להיות אדם, שיקראו לו יחיא, ולאחיו יקראו בשם חיים. כי מחשיבים אותם שני שמות נפרדים. לפי מה שמקובל בציבור, אלו שני שמות נפרדים. אולם מהרי"ץ אומר [שו"ת פעו"צ חלק א' סי' ק"ה ק"ו, וחלק ג' סימן צ"ז], כי מה שנוהגים לחתום בגטין בשם זכריה, זה הבל וריק אין בו לא טעם ולא ריח. דהיינו, זאת שגיאה. אין אפשרות לחתום זכריה, כביכול זהו יחיא. לדעתו בלשה"ק יחיא, פירושו חיים. ולכן קרא שמות ספריו כך כנו"ל.

אבל בעצם, לא לחנם יצא דבר זה, כי ישנו דבר הטמון בכך. לאמיתו של דבר, צריך להסביר זאת ביתר הרחבה, אבל למעשה, בשרשים של דברים, זהו 'זכרון', ו'חיים'. לא לחנם אומרים, 'זכרנו לחיים'. גם בספר שערי אורה אפשר לראות, כי המלה הזאת נקראת 'יסוד', ונקראת 'אל חי', ונקראת גם 'זכרון'. אלו כעין שמות נרדפים. א"כ לא לחנם קבעו הקדמונים, מי שקבע זאת, שהשם זכריה והשם יחיא, זהו

בהגרלה ע"ס 12,000 ש"ח, וביקשו ממנו להוריד את המעשר, וא"כ יצא לו בדיוק כפי ששילם על המצבר. אבל אמר לי הרב אלעד יוחנן, כי ישנו המשך לסיפור. סיפור זה התפרסם בציבור, ושמע זאת אדם אחד שאמר, אם כן, הוא רק קיבל בחזרה את מה שהוא הוציא, אבל איפה השכר על כך? לכן, אני תורם לו 12,000 ש"ח. ובסופו של דבר, הוא רק יצא בריוח מכל העניין. שבת-קודש, מקור הברכה והשפע.

בספר החדש על מהר"ר יחיא אלשיך זצ"ל, ראיתי איזה דבר חידוש. כתוב [בדף כ"ד] כך, לפני שתינתן התורה, היתה השבת ידועה וגדולה במעלתה.

הדבר חשוב מאד, שאנו מדברים על עניין שבת בימי השובבי"ם. כי כפי שאמרנו, זהו אחד מהתיקונים, 'כל המשמר שבת כהלכתו'. דיברנו על חשיבות העניין. והדבר רמוז, בהתחלת פרשיות שובבי"ם, דהיינו פרשת שמות, 'את יעקב איש', סופי תיבות שב"ת.

הוא אומר כך, אמרו חז"ל, שיוסף הצדיק הנהיג שמירת השבת גם במצרים. כמאמרם על פסוק 'זהגדתם לאבי את כל כבודי במצרים', שהיה פותח את האוצרות בששת ימי החול, ובשבת היו סגורים. לפיכך מלת כבודי מלאה וא"ו, לרמוז על זה, שהאוצרות היו פתוחים רק בששת ימי החול. זהו חידוש גדול.

ברגע הראשון, ממש השתוממתי. 'כמאמרם ז"ל? חיפשתי, היכן חז"ל אמרו זאת? איפה נמצא המאמר הזה? עד שמצאנו, כי כנראה שהדבר אינו נמצא בשום ספר, ויסוד הדבר הוא רק בספרי חכמי תימן.

ישנו ספר הרמזים, לרבינו יואל, שהיה מחכמי אשכנז בדורות הקדמונים, ועל ספר זה ישנן הוספות מחכמי תימן, ושם הדבר מובא. כמו כן בספר אור תורה הנדפס, למהר"ר פינחס הכהן מְגָאָרִי. וכן בספר מנחת יהודה, למהר"ר יהודה

גזפאן. כולם העתיקו זאת, אחד מהשני, ממש את אותם המלים. הם שכותבים זאת, וזהו דבר ממש נפלא. וז"ל, והגדתם לאבי את כל כבודי במצרים, מלא וא"ו כבודי, שהיה שובר לכל הבאים מכל הארצות בששת ימי המעשה, וביום ששי היה מכריז ואומר, מחר שבת, אסור לעשות מלאכה ולישא וליתן, ולא מיחו בידו. המצרים שתקו. לפיכך כבודי מלא וא"ו, בזה המקום בלבד. בכל התורה כולה, כתוב כבדי, חסר וא"ו. כגון, הָרְאִים אֶת כְּבֹדִי וגו' ובמדבר י"ד, כ"ב. ומניין שהמלה 'כבוד', מתייחסת לשבת? דכתיב, וְכַבְּדֶתָּוּ מַעֲשֵׂוֹת דְרֹכֶיךָ [ישעיהו נ"ח, י"ג]. כשראה הקב"ה שכיבד את השבת, הגדיל כבודו. וזהו, פִּי מְכַבְּדִי אֶכְבֵּד [שמואל א' ב', ל']. ליוסף הצדיק, נהיה מכך כבוד יותר גדול. וזהו, 'זהגדתם לאבי את כל כבודי'.

תוסיפו כעת את המלה 'כל', דהיינו 'כל כבודי', כפי שאמרנו ש'כל' זהו יוסף. וכן ואת 'כל' אשר ראיתם. ואם תוסיפו עוד רמזים, פל הולך על גַחֲזֹן וְכָל הוֹלֵךְ עַל אַרְבַּע עַד פֶּל מְרִבָּה רַגְלִים לְכָל הַשָּׂרִץ וגו' ויקרא י"א, מ"ב, ארבעה פעמים כתובה המלה 'כל', כולם על אותו הפסוק של גַחֲזֹן, וכולם מרמזים על יוסף הצדיק.

השלמה בעניין ט"ל מלאכות בשבת כנגד מי, וביאור שאלת רב יוסף לגבי הפסוק 'ויבא הביתה לעשות מלאכתו', האם גם הוא בפלל.

נחזור לעניין הגמרא שהבאנו במס' שבת ודף מ"ט ע"ב, לגבי שלשים ותשע אבות מלאכות של שבת. למדנו, כי מספר זה הוא כנגד 'מלאכה' 'מלאכתו' ו'מלאכת' שבמשכן. וע"ז בעי רב יוסף, האם הפסוק 'ויבא הביתה לעשות מלאכתו', הוא גם בחשבון, או שלא?

שואל בעל דברי מנחם [בספרו תורה שלימה פרשת וישב עמ' תתת"צ"ט], כי אינו מבין, מה 'בעי רב יוסף', מאי נפק"מ מהבעיא שלו? כך הוא אומר, לפענ"ד קשה מאד להבין איבעי דר' יוסף לפי פרש"י, דהרי האונקלוס ור"י ור"נ ורוב

שערי יצחק – השיעור השבועי

פה בבית מדרשנו פעו"צ ב"ב ת"ו, א"כ כבר אגיד זאת לכולם. בקצרה, אך לא באריכות. מברך רביעי [בפרשת משפטים] מתחיל בפסוק, וְכִי יִפְתָּה אִישׁ פֶּתוּלָה וְגו' [שמות כ"ב, ט"ו]. נו, האם מתאים לפתוח את המברך בדבר כזה? הרי לא מתחילים בדבר שלגנאי? דבר זה, הוא רק לפי התאג, אבל לא לפי הדפוסים.

יתירה מכך, הפסוק הזה הוא גם בראש הדרף. דיברנו על הפסוק זישחט, שהוא בראש הדרף. א"כ גם הפסוק וְכִי יִפְתָּה, הוא בראש הדרף. אמנם הדבר כיום אינו בכל הספרי תורה שלנו. אבל אתם צריכים לדעת, הסופרים בדורות האחרונים, עשו שינויים בספרי תורה. אולם למשל בתאג יכין ובוועז, הפסוק וְכִי יִפְתָּה איש, הוא בראש הדרף. כמו כן, זהו גם התחלת מברך רביעי. בספרים האחרים, כבר לא עשו זאת בראש הדרף, כיון שזו פרשה סתומה, רק לפי דעת הרמב"ם. דהיינו, בגלל שהיא פרשה סתומה, הסופרים האחרים הורידו זאת לסוף הדרף הקודם, בכדי שיהיה ריוח באמצע השורה. אבל כאן בתאג יכין ובוועז, זאת פרשה סתומה, רק לפי דעת הרמב"ם. אולם לפי הרא"ש, זאת פרשה פתוחה. כבר דיברנו על כך בעבר ובשיעור בעניין כתיבת ס"ת, בעיר רחובות, י"א שבט ה'תשע"א. והמשך בשיעור מוצש"ק יתרו ה'תשע"א, ואמרנו כי הדבר אינו נכון, העיקר בזה הוא כדעת הרמב"ם וסיעתו. אולם לא ניכנס כעת לכל הפלפול ההוא. בכל אופן, כך היתה מסורת הקדמונים, שפסוק זה פותח את הדרף, ושהוא גם התחלת המברך, והדבר אינו לחנם. אם כי לאמיתו שלדבר, זאת אינה כ"כ קושיא. כי אמנם אסור לפתוח או לסיים בדבר רע, אבל בדבר שאינו כ"כ נאה, הדבר לא נורא. והראיה, שפרשת מצורע מסיימת, וְלֹאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עִם טְמֵאָה וְיִקְרָא טָוִי, ל"ג. זה אינו סיום בדבר יפה, ובכל זאת סיימו כך. ממילא, אם אפשר לסיים בדבר כזה, אפשר גם להתחיל בדבר כזה.

אבל בעצם, מה אילץ אותם לכך? מדוע הם לא שינו זאת?

מפרשים קרא דזיבא לעשות מלאכתו כפשוטא דקרא, מלאכתו ממש. ושמואל ור' יוחנן דורשים לגנאי (או לשבח כדלעיל התם אות צ"ה) דלעשות צרכיו נכנס. א"כ היאך אפשר שר' יוסף הסתפק, אם יש להביא סיוע וראיה, דגם ר' שמעון בר' יוסי ס"ל כמ"ד זה או כאידך? מה נרויח בזה אם נדע שיש עוד מ"ד כדרש זה או לא? וע"ז יאמרו בגמ' תיקו? ולא רגיל דבר כזה בגמ'. כיון דלהלכה אין נפק"מ בבעיית ר' יוסף, דלכ"ע יש רק ט"ל מלאכות, ולרשב"י המספר ל"ט סמכו על מלאכה שבתורה? הוא מתפלל, הרי רב יוסף בעי בעיא, והנפק"מ תהיה לגבי הפירוש של 'לעשות מלאכתו', האם לעשות מלאכתו ממש, או לעשות צרכיו נכנס. א"כ, וכי זאת היא הבעיא שלרב יוסף? כך הוא שואל. לכן הוא כותב בהמשך, כי אכן ישנה נפ"מ להלכה, האם יש דין מלאכה דאורייתא גם לעניין חשבונות וכו', יעו"ש"ב.

אולם לפי מה שאנו אומרים, זאת בכלל אינה שאלה, כי זהו אותו רב יוסף. 'בעי רב יוסף'. וכי מה הוא יגיד שם לגבי 'גחון', שם גם 'בעי רב יוסף', וכי ישנה שם נפק"מ להלכה? אלא כפי שאמרנו, זהו מאי ד'בעי רב יוסף'. דהיינו, הוא רוצה לדעת, מה שכתוב אצל יוסף 'לעשות מלאכתו', האם זה כך, או שמא אחרת. דהיינו, הוא רוצה להעמיד את מדת יסוד, יוסף הצדיק. ברצונו להביא הוכחה, שלפי הספירה של 'מלאכה' ו'מלאכתו' ו'מלאכתו' שבתורה, יש מכאן ראיה, שיוסף היה צדיק, ובודאי שלא היתה כוונתו ח"ו לדבר עבירה. ועיין המשך עניין זה בשיעור מוצש"ק כי תשא ה'תשע"ד.

מדוע מברך רביעי' שבפרשת משפטים, מתחיל בפסוק "כי יפתה איש בתולה", לפי נוסח תימן. מדוע פסוק זה בראש הדרף, והבנת חלוקת המברכים עפ"י קדמונינו.

התעוררנו בשבת זו לשאלה, ראיתי כי התשובה לכך מעניינת את האברכים שיחי,

צריכים לדעת, התיגאן בחלוקת המברכים, הולכים לפי כללים ויסודות, ולא עשו חלוקה סתם. למשל, תראו כיצד מסתיים מברך ראשון, לפי התאג, וכיצד מסתיים שני, ושלישי, ותראו כי הכל במשקל ובמספר. ניקח דוגמא, אני רואה פה בחומש דפוס, כי מתחילים את מברך שני בפסוק וְכִי יָבֵה אִישׁ [שמות כ"א, כ']. אולם בתאג, מברך שני מתחיל בפסוק וְכִי יִגַח שׁוֹר אֶת אִישׁ [שם שם כ"ח], שזה הרבה אחרי כן. לכן יצא, שמברך ראשון הוא ארוך. ולמה חילקו זאת כך? הדבר פשוט מאד. כי עד וְכִי יִגַח שׁוֹר, כללו את כל נזקי אדם, בבת אחת. הלכו לפי הנושא, לפי העניין. עד כאן דיברנו על 'מכה איש ומת', וְכִי יכה איש את עבדו, וְכִי ינצו אנשים, וְכִי יכה איש עין עבדו. כעת נגמרו ענייני נזקי אדם, ולכן התחילו בנזקי שור. לאחר מכן סיימו את כל נזקי שור, בפסוק 'המבעיר את הבערה', ואח"כ מתחילים דיני שומרים, שומר שכר, ושומר חנם, ודיני שואל. א"כ, כללו הכל בבת אחת. באופן זה, דעת השומעים לא מתבלבלת. אבל אצל החומשים, החלוקה היא ללא שום סדר.

וכבר כתבו על הגר"א, שהוא לא היה קורא לפי חלוקת החומשים אצלם, אלא לפי העניין, או לפי הפרשיות. ובעל מנחת אלעזר כותב, כי מי שחילק את המברכים בחומשים, היה 'מקרי דרדקי', כיון שהוא חילק זאת בלי סדר ובלי שכל, זאת אינה חלוקה מתאימה. משא"כ החלוקה שלתיגאן, בכל מקום הולכים לפי הסדרים, לפי שרשי העניינים.

אם כן, פה נגמר עניין שומר, לכן הם היו חייבים לפתוח את המברך בפסוק וְכִי יפתה איש. אמנם מבחינת העניין, אכן אולי היה עדיף לפתוח במשהו אחר, אבל העדיפו יותר את החלוקה לפי הסדר ולפי ההבנה שלדברים.

אבל, כיצד להסביר את העניין שפתחו בכך את הדף? אמנם זה אינה ממש קושיא, אבל אם יש לכך הסבר, הדבר יותר טוב.

תשמעו מה אומר ספר שפתי כהן [בפר' משפטים], וכי יפתה איש בתולה, היא הנשמה, שהיא בתו של-הקב"ה. וזהו בתול"ה, בת"ו ל"ה. אבל איזו נשמה? אשר לא ארשה. ארש"ה אותיות אשר"ה, שעדיין לא באה פעם אחרת, שהיא חדשה. דהיינו, באה נשמה חדשה לעולם. כעת תבינו, למה פסוק זה פותח בדף חדש, כי נשמה חדשה באה לעולם. זהו שאמר אשר לא ארשה, לא אֲשַׁרָה באושר המצוות, והיא בתולה ופיתה אותה עד שישבה בזה הגוף. הרי הנשמה, אינה רוצה להתחבר אל הגוף. אבל בסוף, ונתרצית לשבת, לפי שראתה שהיה עובד בה הקב"ה ועושה המצוות. מהר ימהרנה לו לאשה, לעולם הבא, ובנקל. וזהו מהר, פירוש במהרה. אם כן, נשמה כזאת קדושה, בודאי שהיא זוכה לעוה"ב בבת אחת ובמהירות, כי היא נשמה חדשה שעבדה את ה', ממילא בקלות היא מגיעה לעוה"ב. אם מאן ימאן, אם הוא לא רוצה, דהיינו ולא עבד בה עבודת הקב"ה, אלא נשתעבד בה לעבודת היצר, ימאן גם אביה לתתה לו לעולם הבא. גם הקב"ה לא יתן לו. וישאר בלא נשמה, שהיא הנר המאיר לו לעוה"ב וכו'. ואם כן, מה יהיה בסוף? כסף ישקול, שצריך כמה כיסופים. דהיינו, יעשה לו כל מיני בושות. כסף מלשון בוש. בארמית כיסופא היינו בוש. וכמה גלגולים, עד שיזכה לה. ולזה רמזו רז"ל, יש קונה עולמו בשעה אחת וכו'.

הפלא ופלא. זאת רק בכדי לדעת, כי לא לחנם נפתח הדף בפסוק זה. ומי שישים לב, בפתחות הדפים שבספר תורה אצלנו, יש בהם רמזים גדולים. בד"כ אפשר להבין זאת לפי הפשט, אבל לפעמים יש בכך עניינים נסתרים. לכן פתחו את הדף בפסוק זה, כי רוצים לומר לך, שיש כאן את העניין של 'נשמה חדשה'. דף חדש, נשמה חדשה שיורדת לעולם. אין סוף לרמזים שלתורה, אנחנו רק מתחילים להבין מעט דברים, שהם נצפנים ונסתרים בתורה.

שערי יצחק – השיעור השבועי

שח"ר, כמדומני שאפילו זה קשור לגוינט, הם באים עם הצעות עבודה, ומבטיחים להם כביכול כל מיני דברים, כגון פרנסה וכדו'. ואנשים חושבים, למה לא להתפרנס? ישנם אנשים, שיש להם קשיי פרנסה. אבל אני רק רוצה להגיד להם, יותר טוב היה להם לחזור על הפתחים ושיקבצו נדבות, מאשר שילכו למקומות הללו. ישנם הרבה אנשים שלצערינו עובדים במקומות חילוניים, או נשים העובדות במקומות חילוניים. ואנשים חושבים, מה אני אעשה? אני צריך פרנסה. הם עלולים ח"ו לאבד את עולמם. מחליפים עולם נצח, בעולם חולף. לכן יותר טוב להם, שיקבצו נדבות. זואם נגזר עלינו העניות, כמו שאנו אומרים בתפילה על הפרנסה. הדבר הוא רק לטובתנו, לכפרת עוונות. אנשים חושבים, נלך להתפרנס, למה לא? אבל אולי הקב"ה נותן לבן אדם שיהיה לו דוחק בפרנסה, בשביל כפרת עוונות. אה, אתה לא רוצה זאת? אתה רוצה שיהיה לך כסף? בסדר, תקבל כסף. אבל בהמשך, אנחנו נסתדר איתך. הקב"ה יש לו זמן, לא בורחים ממנו.

בכל אופן, לגבי המסגרת הצבאית, הדבר פשוט איום ונורא מה שקורה שם. כך מספרים באותו הקו, שמעתי רק את ההתחלה, אבל בכל פעם הם מוסיפים דברים חדשים. אבל הכי חשוב לדעת, כי הם מרמים את הציבור שלנו, בכמה וכמה דרכים. ראשית, למשל ולדוגמא, בתוך המסגרות הצבאיות, כאשר כבר מגיעים אליהם, הם שמים אנשים חילוניים הנראים בחזות חרדית. דהיינו, אם בא לשם אדם חרדי, הוא רואה כי ישנם עוד חרדים, הכוונה שנראים לו חרדים, אבל בסופו של דבר הם מפילים אותו לשאול תחתית. הוא חושב, הם הרי חברים שלי, והם גם חרדים. אינני יודע אם יש להם פאות, אבל זקן, בטח שיש להם. ובכך הם פשוט מטעים אותו, ואינו יודע כי בעצם יש לו עסק עם חילוניים. ובסופו של דבר, הוא מיתדרדר בלי לדעת. זאת שיטה אחת של הטעיה. שותלים בתוך המחנות, אנשים

"קו ההגנה" כנגד גזירת גיוס בחורי הישיבות לצבא. סגולה לביטול מחשבות.

דבר חשוב נוסף שרציתי לומר, קיבלתי טלפון בהול לפני כניסת שבת, ביקשו ממני לדבר על הנושא. אני מקוה שהציבור כאן אינו צריך אותנו, אבל בכל זאת צריך לדעת זאת, וזהו בעניין גזירת גיוס בחורי ישיבות לצבא, והמסתעף.

צריכים לדעת, מְלַחֲמָה לִי יִי בְּעַמְלֶק מְדַר דָּר [שמות י"ז, ט"ז]. דהיינו, זה לא שהחילונים צריכים את הציבור החרדי שיבוא לצבא, אלא שהצבא הוא בשבילם מכשיר, בכדי לשבור את הציבור החרדי, להורידו לשאול תחתית. והם עושים זאת בצורה מחוכמת, בערמימות וברמאות ובשיטתיות. הם פונים לציבור החרדי, כביכול בשביל לשפר את פרנסתו. כפי שכתוב בנביא, יִדְעוּ פִי רְעֵבִים אֲנַחְנוּ [מלכים ב' ז', י"ב]. הם מנצלים את הדבר הזה, בכדי להפיל את הציבור החרדי. כנראה הדבר מציק להם ונוגע בהם, כיון שלצערינו בעוה"ר הם נמצאים בשאול תחתית, ואם הם עדיין רואים אנשים שומרי תורה ומצוות, הדבר מפריע להם.

לצורך כך, כיון שהם משתמשים בדרכי ערמה ומרמה, עשו בימים האחרונים 'קו ההגנה'. דהיינו, ישנו מספר טלפון, כדאי שתורשמו אותו, אני מקוה שלא תצטרכו, אבל אולי אנשים אחרים יפנו אליכם, ישנם אנשים המתפתים לכך, א"כ הטלפון הוא, -054-8594597. את הקו הזה, פתחו אנשים שמבינים בעניין. ב"ה, אשריהם ישראל. וכנראה בכל פעם שנכנסים לשם, ישנם דברים חדשים המתעדכנים תמיד. ביום ששי אמרו לי, כי ישנם שם דברים 'טריים'. אלו אנשים הנמצאים בשטח, ויודעים בדיוק מה שקורה. זאת בכדי להזהיר את הציבור מן הסכנות, שלא יתפתו ושלא יאמינו להם.

השיטות שלהם, של אותם רשעי עולם, שהם כביכול קוראים לציבור החרדי, מה שנקרא

שנראים חרדים, הם מתנהגים לכאורה כחרדים. כנראה כאשר הם היו ילדים, הם ידעו והכירו קצת יהדות, או שלמדו, אבל במציאות אלו אנשים מושחתים.

ושמעתי סיפור אפילו על אדם שהיה בכלא צבאי, דהיינו שמו אדם חרדי בכלא, ואיתו ביחד שמו גם חילוני, שנראה לו כחרדי. כלאו אותם, יום ועוד יום, ואותו אחד 'עובד עליו', ואומר לו כך וכך. ובסוף הוא אומר לו, תשמע, אתה יודע מה, אני כבר אתגייס וזהו. א"כ אמר אותו חרדי, טוב, אם אתה כך, אז גם אני אתגייס. הוא חושב, הרי שנינו חרדים, ואם הוא כבר 'נשבר', אז לא נורא אם גם אני יתגייס. זאת שיטת פיתוי שנייה.

שיטה שלישית, אדם חרדי מגיע לעבודה בתוסלב, ובמשך הזמן מתברר לו, שלמעשה זאת מסגרת צבאית. בסופו שלדבר הוא צריך לדעת, שהוא גם לא יוכל להשתחרר מהם. אחרי שכבר הגיע לגיהנם, הוא כבר לא יוכל לצאת משם. או שמעצמו הוא לא יוכל לצאת, אבל גם אם ירצה לצאת, הוא כבר לא יכול. מגיעים שם לדברים, רחמנא ליצלן. צריכים לדעת זאת, אנשים רואים שם דברים, ואומרים

כי הם כבר לא יכולים להוציא את הדברים האלה מהראש. כל התמונות הללו, 'מראות-נגעים', נכנסו לו לראש, וכבר אינו יכול לצאת מזה.

אולם צריכים לדעת, כי ישנה עצה לזה, אולי כדאי לפרסם זאת. ישנם אנשים, אשר ראו דברים טמאים, תמונות זוועה, אינני יודע בדיוק מה הם ראו שם, אבל עכ"פ יש לדעת כי יש לכך פתרון. לפעמים אנשים חושבים, כי דבר כזה, הוא כבר לא ישכח לעולם. יש לו את התמונה הזאת, מול העיניים, כל הזמן. את העצה לכך, הבאתי בס"ד בנפלאות מתורתך פרשת שלח לך, על הפסוק וְרָאִיתָם אֶת־וַיִּכְרְתֶם אֶת כָּל מִצּוֹת יִי [במדבר ט"ו, ט"ל]. שאם האדם ראה משהו גרוע, והוא רוצה לשכוח זאת, נכנס לו לראש ואינו מסוגל להשתחרר לכך, העצה היא לומר את הפסוק, הַעֲבֵר עֵינֵי מְרֵאֹת שְׂוֹא בְּדַרְכֶּךָ חֲיֵי וְתִהְיֶה קִי"ט, ל"ז, חמש עשרה פעמים. זאת סגולה שמצאתי בכת"י. כבר בדורות שעברו, חשבו על כך. ומי שיעיין שם בספר, יבין בדיוק את העניין שבו. כך שבעז"ה, הוא ישכח את מה שנכנס לו לראש, ויוציא בכך את התמונה הזאת ממנו. *

* מפני חשיבות העניין, נצרף כאן בשולי הדף מתוך נפל"מ שם דף של"ז: מרגניתא טבא אשכחית (פי' מרגלית טובה מצאתי) בספר של-ענייני סגולות כת"י ספרדי ישן כהאיי לישנא, להסיר ממנו יצר הרע, אם ראה צורה נאה ואינו יכול להעביר ממנו ההרהור, יאמר חמש-עשרה פעמים את הפסוק הַעֲבֵר עֵינֵי מְרֵאֹת שְׂוֹא בְּדַרְכֶּךָ חֲיֵי [תהלים קי"ט, ל"ז] ע"כ. דהיינו שמתפלל בזה להי"ת, אנא הסר מנגד עיני השכליות, מראה תמונה מסויימת הבאה בדמיוני, שידעתי כי היא שווא והבל, אלא שיצר-הרע מבלבלני בכך. ואני מוסיף ומתחנן לפניך, בדרכיך חייני, שעל-ידי זה אחיה ולא אמות מבחינה רוחנית. ויאמר זאת בדבקות ובכוונה עצומה, ומבלי לחזור ולבדוק אם אכן עברה התמונה ממחשבתו, כי אז עלול שוב להסתבך בדמיונותיו, וכדלעיל ד"ה והעצה. ויתכן שבאופן זה, יועיל אפילו אם יאמר פסוק הנזכר רק שלוש פעמים. כמו-כן מסתברא שסגולה זו תועיל גם לאשה, דהיינו כגון החוזרת בתשובה, וכשהיא עם בעלה נזכרת ועולה בדמיונותיה דמות איש אחר שידעה והכירה לפני בעלה זה (ועיין פסחים דף קי"ב סוף ע"א, ארבע דעות במטה), אזי העצה היעוצה לומר פסוק הנזכר הַעֲבֵר עֵינֵי וגו' שלוש פעמים או יותר, באופן הנזכר לעיל ע"כ.

שיטה נוספת שלרמאות, הם מביאים אנשים לעבודה צבאית. רובם ככולם, מגיעים למקומות, אשר רחמנא ליצלן. אבל ישנם מעטים כאלה, שאכן מגיעים למקומות טובים, שאין שם בעיות. ואלה שהגיעו למקומות האלה במסגרת הצבאית, הם משתמשים בהם כיחצנות, בכדי להטעות את הציבור. הם אומרים, מפרסמים, הנה אנחנו בעצמנו היינו שם, והכל בסדר גמור. נו, מה אתה יכול להגיד על כך? הנה אנשים חרדים שהגיעו למקומות הללו, ולא היה שם שום מכשול, הכל בסדר. זאת שיטה נוספת שלרמאות. הם משתמשים בכאלה תחכומים ושיטות, ממש איום ונורא. בכדי להטעות את הציבור, הם מראים את החלק שאכן בסדר, ובכך הם מטעים את הציבור, כי בסופו שלדבר, רובם ככולם, מגיעים למקומות מושחתים. צריכים לדעת זאת. את יתר הפרטים, אפשר לשמוע באותו מספר טלפון, כמדומני שזאת שיחת חנם, 054-8594597.

הרעה הטמונה ברדיו ועיתונים "חרדיים", וכן ביציאה לבתי מלון והארחה שהם כביכול באוירה חרדית. דבר נוסף, שברצוני לסיים בו בעז"ה, וזה בזכות ידידנו שנמצא כאן בשיעור בקביעות, הרב רועי אציל הי"ו, אשר זיכה אותי בספר יחיל מדבר'. אינני מכיר אישית את המחבר, אבל ראיתי את הספר, וחושבני כי כדאי לדעת מה הוא כותב. ישנם בספר דברים חשובים, דברי מוסר. כנראה שהמדובר על ציבור החוזרים בתשובה, כנראה הוא בא משם, והוא מדבר אליהם. בכל אופן, גם בנושא זה, אני מקווה כי הציבור שנמצא כאן, אינו צריך לדברים הללו. אבל ראשית, בכל זאת צריך לדעת אותם. דבר שני, אם תיפגשו בדברים הללו, שתדעו כיצד להתמודד איתם, ולהזהיר את האחרים, שלא יכשלו.

הוא כותב בדף רס"ז כך, יש קושיא ידועה ומפורסמת, הרבה לומדים תורה בישיבות הקדושות ובכוללים, למה לא רואים הרבה

ת"ח מורי הוראות בישראל? יש כל כך הרבה כוללים, עשרות ומאות, אולי אלפים. המציאות העגומה טופחת על פנינו, הרבה לא זכו לכתרה של-תורה, מה הגורם לזה? הוא מאריך על העניין, ומסביר כי התשובה היא, שהרוצה לזכות לכתרה של-תורה, חייב להיות מחובר עם הקב"ה. מי שנשוי עם הקב"ה, תהיה לו סייעתא דשמיא מיוחדת, שיהיה ת"ח אמיתי. אבל מי שקשור לעוה"ז, יהיה קשה לו בכך. הוא אומר, שזה כמו שבעל ואשה. אדם מתחתן, ו'אשה כשרה עושה רצון בעלה'. אבל אם היא לא עושה את רצון בעלה, אם היא אוהבת דברים שבעלה לא אוהב, את מה שהוא שונא, אזי ישנו ריחוק, ומי יודע להיכן יגיעו, אחריתה מי ישורנה.

מתריע הוא על שלשה דברים. הדבר הראשון, שמיעת רדיו. בזמנים הקודמים, לא היה בכלל ערוצים חרדים. היה ברור לכל בר-דעת, שאין לנו שום עסק עם הרשתות של-חילונים. הם משדרים תכניות, שאינם ברוח ישראל סבא. אבל היום, יש רדיו חרדי, הדבר גרם ביטול תורה גדול מאד, במקום שאנשים יעסקו בתורה מאזינים לכל מיני תכניות אקטואליה, שעשועונים וחידונים, כל הזמן הולך לריק, יש ראיונות, כל מיני חידושים, זמרים חרדים, אינני מכיר את הדברים הללו, אבל אני רואה שהוא נמצא בתוך העניינים, ומכיר את הדברים האלה, ואני סומך עליו שהוא מדבר על המציאות. התורה מונחת בקרן זוית.

דבר שני, קריאת עיתונים חרדיים. ישנו רדיו, וישנם עיתונים. שמעתי פעם רמז, על הפסוק רק רַע פֶּל הַיּוֹם [בראשית ו', ה']. הדבר כתוב על דור המבול. 'רק ר"ע', ר"ת 'רק רדיו עיתונים כל היום'. כִּי רַבָּה רַעַת הָאָדָם בְּאָרֶץ וְכָל יֶעָר מְחֻשָּׁבֶת לְבו רַק רַע פֶּל הַיּוֹם.

הוא כותב, ראה יצה"ר שהוא לא יכול לפתות את האדם לקרוא עיתונים חילונים, אז הוא נותן במוח של-אנשים חרדים הוציאו

שערי יצחק – השיעור השבועי

ובסופו של־דבר הוא אומר, כי כתוב במנורת המאור, שזהו חטאו של־אדם הראשון. הרי יש את עץ החיים, ויש את עץ הדעת. עץ החיים, זה בסדר. אבל מה זה עץ הדעת? מה החטא בעץ הדעת? כי את הכל, הוא רוצה לדעת. עץ הדעת, הוא רוצה לדעת על זה ועל זה. מה? אני לא אדע מה קורה בעולם? מה קורה שם ושם? ואיך זה קרה? זהו חטאו של־אדם הראשון. אתה לא צריך לדעת, את כל מה שיש בעולם. מה שאתה צריך לדעת, שתדע. אבל את הדברים האחרים, כל החדשות מכל העולם, וכי אתה שר הצבא? או ראש ממשלה? שאתה צריך לדעת מה נעשה שם ושם? וכי שואלים אותך? אתה מייעץ למישהו? דע לך, מה חובתך בעולמך.

אני מודה שוב לרב אציל נר"ו, שבאצילותו הרבה זיכה אותנו בספר הזה, שו"ת יחיל מדבר חלק א'.

המקום ברוך הוא יזכנו, שלא ניבוש ולא ניכלם ולא ניכשל לעולם ועד. ויתקיים בנו מה שכתוב, ולמזהיר ולנזהר שלומים תן כמי נהר, אכ"ר.

שבועונים ועיתונים חרדיים. אבל אתם יודעים, כמה עיתונים ישנם היום? מלא עיתונים. אפשר להיות 'בקי' בכל זה, עיתונים עבים ממש, וחוברות וגליונות. זה מוציא וזה מוציא, בלי סוף. ממש הכשירו את השרץ. אפשר למצוא יהודי שומר תו"מ, שורף שעות רבות על כל מיני מאמרים, קורא אותם, שירים, כתבות על צבא ומדינה, ובפרט בשבת קודש, תחת היותו עוסק בתורתנו הקדושה, מעדיף לקרוא במוסף השבועי. עכשיו ישנה 'תפילת מוסף'. לכבוד שבת, יש לו תוספת... היום יש לו זמן פנוי, א"כ הוא ימלא את ראשו בהרבה 'חידושים'. אוי לעיניים שכך רואות. התורה מונחת בקרן זוית.

הדבר שלישי, יציאה לבתי מלון. אינני מדבר על יציאה לבתי מלון בהנהלה חילונית, זה פשיטא. אבל גם אפילו יציאה לבתי מלון בכשרות מהודרת, אתם יודעים מה זה כשרות מהודרת? אפילו שרויה אין שם. רח"ל, 'שרויה'? זאת כביכול עבירה גדולה. שמורה משעת קצירה, ממש למהדרין מן המהדרין.

אבל גם פה מצא יצה"ר להפיל את שומרי תורה ברשתו. יש אצטלא, כל מיני ארגונים חברות חרדיות, אדם מתיר לעצמו לנפוש בכל מיני בתי מלון, מאבד את הרוחניות ואת הקדושה ע"י ההשתתפות במקומות האלה. המציאות מראה בחוש, אין אפשרות לשמור על צניעות במקומות האלה. בחדר האוכל כולם ניגשים בערבוביא לברזים, נוטלים ידים לפני אכילה, כולם ניגשים בערבוביא להביא מנות־אוכל מהשלחן המרכזי, בפרט במסדרון של־מלון מסתובבות נשים בחלוקי בית, ולא לדבר על הופעת קוסם חרדי או זמרים חרדים מופיעים, או סרטים "מבוקרים" (המרכאות במקור). בודאי זה לא מוסיף ליראת שמים שאדם זוקק לה, ואוי לאזנים שכך שומעות. התורה מונחת בקרן זוית.

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר,

נערך והגה לפי הבנת העורך.

השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א. הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

ניתן להקדיש את הוצאת השיעור לע"נ,

או לרפואה, הצלחה ופרנסה טובה.

פרטים בטלפון: 050-4140741